

Schoolbeleidsplan Tiener en zwanger

*Tiener en zwanger...
Gepland of ongepland*

De school kan opvangen, doorverwijzen, steunen en zorgen voor zwangere leerlingen.
De school kan tienermoeders en – vaders begeleiden.

De school laat de leerlinge en partner niet los.
Er is nog toekomst en goede vooruitzichten!

De school kan motiveren en begeleiden en jonge ouders helpen om hun plannen te realiseren!

Als een leerling zwanger wordt, is het belangrijk dat de school die leerlinge en eventueel haar partner niet loslaat. De opvang op school kan er mee voor zorgen dat de zwangerschap en eventueel het vroege moederschap of vaderschap de toekomst van de leerling niet hypothekeert, dat zij/hij steun ondervindt en gemotiveerd blijft om haar/zijn plannen te realiseren.

Inhoud	pagina
Gerucht of melding: een leerling is zwanger	2
Een leerling is zwanger	5
De leerling beslist de zwangerschap uit te dragen	8
De leerling kiest voor abortus	10
De leerling heeft een abortus ondergaan	11
Wat als de leerling niet zwanger is?	13
Aandachtspunten bij het behoud van het kind – uitbouwen van een netwerk	14
Aandacht voor de jongen?	16
Nuttige adressen en informatie	18
Preventie onverwachte tienerzwangerschap	21
Vragenlijst: bepaal zelf je risicofactoren	23

1 Gerucht of melding: een leerling is zwanger

1.1 Aandachtspunten: vragen en mogelijke aanpak

1.1.1 *Wat is onze visie als school i.v.m. de zwangerschap van een leerling?*

Het is belangrijk dat een school zich hierover bezint, een *duidelijke visie* ontwikkelt en die ook aan de leerlingen en de ouders doorgeeft.

De school dient bij om het even welke beslissing het meisje te ondersteunen en ervoor te zorgen dat de *slaagkansen* voor het meisje optimaal blijven behouden. Om de leerling alle kansen te bieden voor een persoonlijke beslissing, mag de school de *keuze voor een kind niet in de weg staan*.

1.1.2 *Hoe is het schoolklimaat?*

Kan een leerling met problemen, in dit geval een zwangerschap, bij ons terecht?
Heeft de school weet van leerlingen die zwanger zijn?

Wat zou een leerling kunnen weerhouden om onze hulp te zoeken?

Hoe gaat de school om met een vermoeden of melding van zwangerschap, abortus of miskraam?

Een open schoolklimaat is belangrijk voor alle moeilijkheden en problemen van leerlingen.

1.1.3 *Wat betekent discretie?*

Discretie is heel belangrijk en moet steeds verzekerd worden. Alle gesprekken dienen in een klimaat van vertrouwen te gebeuren.

CLB-medewerkers hebben *beroepsgeheim*: zwijgplicht en zwijgrecht.

Leerkrachten hebben *ambtsgeheim*: ze hebben geen zwijgrecht/ plicht tegenover de directie en ze kunnen ouders inlichten "indien nodig". Ze hebben wel discretieplicht. Ze hebben geen verplichting de ouders in te lichten.

Het beste kan een gesprek gevoerd worden met de leerling, op het ritme van de leerling (*telkens in samenspraak en afspraak met de leerling*) over het belang om de ouders in te lichten.

1.2 Stappenplan

1.2.1 Je vangt een gerucht op, iemand komt met een melding

Je licht de directie in. Deze praat met de leerling en/of zoekt uit wie het best een gesprek met de leerling kan aanvatten. Dat kan de klastitularis zijn, een vertrouwensleerkracht, een medewerker van het CLB... Steeds moet het iemand zijn die het vertrouwen kan winnen van de leerling en de verdere begeleiding opvolgt. Er is maar *één aanspreekpersoon*, zodat er niet chaotisch gewerkt wordt. Deze persoon *kan zich niet engageren tot volledige geheimhouding*, en zegt dat ook het best duidelijk bij het begin van het gesprek met de leerling. Hij of zij belooft wel zeer discreet te zijn en niets te vertellen zonder overleg met de leerling. Belangrijk in het eerste gesprek is om zekerheid te hebben over de zwangerschap. Werd een zwangerschapstest uitgevoerd? Is er een doktersbezoek geweest?

Belangrijk is ook om verdere gesprekken af te spreken, indien ook de leerling hiertoe bereid is. (Tips voor gesprek: zie 2 Een leerling is zwanger)

1.2.2 Wie breng je in de school op de hoogte?

De begeleider (klastitularis of vertrouwensleerkracht/ zorgleerkracht,...) licht de *klassenraad* in en blijft het aanspreekpunt voor die leerling, de andere leerkrachten en de directie. De anderen houden zich er niet rechtstreeks mee bezig, maar krijgen informatie, indien nodig.

Als de leerling gekozen heeft voor het behoud van de zwangerschap, moeten een aantal mensen ingelicht worden, omdat ze kunnen helpen (arts, CLB, psycholoog, opvoeders van het tehuis waar de leerling ver-blijft...) of omdat ze omwille van een aantal praktische afspraken (rond afwezigheden, examens, ...) op de hoogte moeten zijn (directie, klassen-raad...). De klassenraad gaat na op welke manier de slaagkansen van het zwangere meisje en/of haar partner maximaal behouden kunnen blijven.

Het inlichten gebeurt in samenspraak en afspraak met de zwangere leerling (en haar partner).

Leerkrachten zijn gebonden aan het *ambtsgeheim*. Dit impliceert een discretieplicht. Zij kunnen zich niet beroepen op zwijgplicht/recht ten opzichte van schooldirectie en collega's binnen de school, wel op zwijgrecht ten opzichte van derden. Ze moeten ook de privacy van de leerlingen respecteren.

Binnen de cel leerlingenbegeleiding of vertrouwenscel kan het beroeps-geheim gedeeld worden.

1.2.3 Hoe werk je samen met het CLB?

De zwangere leerling wenst hulp van de school bij het volgen van het beslissingsproces

De school en het CLB overleggen samen wie het beslissingsproces begeleidt en ondersteunt: een leerlingbegeleider van de school (klastitularis, vertrouwensleerkracht,...) of het CLB zelf of een andere instantie (CAW,...) buiten de school.

De CLB-medewerkers zijn gebonden aan het beroepsgeheim, maar zijn wettelijk verplicht informatie uit te wisselen met de school. De gegevens mogen enkel relevante informatie bevatten. De eindverantwoordelijkheid ligt bij de houder van het beroepsgeheim. Binnen de cel leerlingenbegeleiding of vertrouwenscel kan het beroepsgeheim gedeeld worden.

De leerling beslist de zwangerschap verder te zetten

Het CLB werkt verder samen met de school, en houdt contact met de behandelende geneesheer. Om preventief tegen schoolverzuim op te treden is overleg tussen de CLB-arts en de behandelende arts nodig, die ook op de hoogte moet zijn van de voorwaarden die de school aan de zwangere leerling stelt om het diploma te behalen.

1.2.4 Hoe betrek je de ouders?

Wie gebonden is aan het beroepsgeheim (CLB) mag de ouders niet inlichten over de zwangerschap indien dit tegen de wil is in van de jongere.

De school kan – maar is niet verplicht - de ouders inlichten bij een zwangerschap. Belangrijk is wel *de leerling aan te moedigen om haar/zijn ouders in te lichten* en haar/hem daar eventueel bij te ondersteunen.

Veelal staat bij tieners de *angst voor de boosheid van de ouders* in de weg om te vertellen dat ze zwanger zijn. Of ze hebben ten aanzien van de ouders zeer veel schaamte omdat ze denken hun ouder(s) teleurgesteld te hebben.

Vaak volstaat het na te gaan *hoe ouders in andere omstandigheden met hun boosheid en teleurstelling zijn omgegaan* om jongeren vertrouwen te geven dat ook in deze situatie na de aanvankelijke crisis wel steun zal volgen. Je zal als vertrouwenspersoon wel even moeten helpen en ondersteunen. In eerste instantie *kan één ouder worden ingelicht* en dit kan op school gebeuren. De leerling hoeft bij dit gesprek niet aanwezig te zijn maar kan aansluiten als de pijnlijke mededeling achter de rug is. Zo bescherm je de leerling tegen de eerste meestal emotionele reacties. De ervaring leert dat ouder(s) in eerste instantie geschrokken zijn maar dat zij in het overgrote deel van de gevallen de ouderlijke zorg voor hun kinderen verder zetten. Bij een zwangerschap zijn zij ook het best geplaatst om de verdere thuisbegeleiding goed te kanaliseren. *De samenwerking tussen de zwangere leerling, ouders en school blijkt fundamenteel te zijn voor het goed voelen en welslagen van de leerling.* Gaat dat toch niet, dan kun je helpen om steunfiguren uit de omgeving te zoeken (oudere zus, tante, vriendin van de familie...) of eventueel zelf meegaan naar de ouders wanneer zij/hij het gaat vertellen.

Soms zijn er complexere situaties waarbij het inlichten van de ouders inderdaad moeilijk ligt, b.v. bij (een vermoeden van) incest of wanneer de leerling in een tehuis woont. Bij (een vermoeden van) incest kan de leerkracht de leerling voorbereiden op het contact met een *vertrouwens-centrum*. In een tehuis moeten in ieder geval de opvoeders ingelicht worden.

Als het zwangere meisje zich in een extreem gevaarlijke situatie bevindt (zelfmoordgevaar, seksueel misbruik,...) moet de begeleider, leerkracht het misbruik melden aan politie, gerecht, vertrouwenscentrum. Om niet het risico te lopen vervolgd te worden wegens schuldig verzuim, kun je best *in het dossier vastleggen welke stappen zijn genomen om de jongere te beschermen.*

2 een leerling is zwanger

Suggesties voor een individueel gesprek:

Een leerling komt naar je toe met haar (zijn) probleem:

2.1 Een eerste gesprek

Vorm je een *beeld van de situatie*: ben je echt zwanger? Heb je al een test gedaan? Verwijs naar de schoolarts of de huisarts of een vroedvrouw voor een bevestiging van de zwangerschap. Wie kan er met je meegaan.?

Beluister en *respecteer de gevoelens van de leerling* zonder te oordelen of te beschuldigen. Geef veel erkenning aan haar/zijn gevoelens van angst, paniek, twijfel... De leerling bevindt zich waarschijnlijk in een panieksituatie, is helemaal geconcentreerd op de redenen waarom een zwangerschap nu niet kan en bekijkt de hele situatie als door een koker. Dit "kokerdenken" is eigen aan panieksituaties. Blijf rustig en *probeer de situatie "open te trekken"* ('Je hebt tijd om te beslissen', 'wie zou je kunnen steunen?...').

Garandeer geen geheimhouding, maar verzeker dat je niets zult doen of ondernemen zonder haar/hem erin te kennen. *Alles moet in samenspraak en afspraak met de leerling gebeuren*. Dit is een zeer belangrijk gespreksonderwerp bij het eerste gesprek: 'Wie weet al van de zwangerschap, wie niet, wie moet op de hoogte worden gebracht?'

Benadruk de *discretie van jezelf*: de zwangerschap wordt enkel meegedeeld aan mensen die rechtstreeks betrokken zijn.

Raad voor het meisje: 'Wees voorzichtig als je het aan iemand vertelt,'Kun je die persoon vertrouwen?,'Wie mag het weten?'

Bij roddels: samen met de leerling bespreken hoe open kaart te spelen, hoe te reageren. Vriendinnen zijn niet altijd even discreet!

Bewaak je grenzen. Een leerkracht moet zich vrij voelen om een begeleiding al dan niet op zich te nemen. Indien je dat niet kunt of wenst, kun je doorverwijzen naar een andere leerkracht, het CLB, of een andere dienst (adressen zie hoofdstuk 10). Hou rekening met het beleid en de afspraken binnen de school (stappenplan, zie boven)

Blijf rustig: het gaat om een ernstige, maar geen onoverkomelijke beslissing. Er is tijd om een aantal zaken op een rijtje te zetten. Neem in die korte periode de leerling niet te lang en teveel onder je hoede. Maak altijd een volgende afspraak en gun haar/hem de tijd om zelf een volgende stap in het denkproces te zetten. Help met concrete en correcte informatie.

2.2 De leerling vraagt je haar te begeleiden en te ondersteunen bij het beslissingsproces

De beslissing waar het meisje voor staat is een zware, ingrijpende beslissing. Het is belangrijk dat zij inzicht krijgt in haar gevoelens en gedachten, wat haar keuzemogelijkheden zijn, welke hulp zij kan krijgen. Ze moet weten dat haar beslissing in elk geval wordt gerespecteerd. Veelal ziet ze als enige uitweg de zwangerschap geheim te houden of te ontkennen (in sommige gevallen ontkening tot de geboorte) of ze aan zoveel mogelijk mensen kenbaar te maken in de hoop dat iemand zegt dat ze gerust ook het kind mag houden.

Kenmerken van het beslissingsprobleem bij ongewenste zwangerschap:

- Welke beslissing het meisje ook neemt, er gaat *altijd een verlies mee gepaard*.
- De beslissing is *onomkeerbaar*.
- De beslissing heeft *zware consequenties*. Het leven en de toekomst van de beslisser worden ingrijpend veranderd. Het meisje heeft recht op volledige informatie, ook over de mogelijke psychische gevolgen van abortus (*informed consent*).
- Het gaat om een *onbekende situatie*.
- Het meisje moet beslissen onder *tijdsdruk*.
- Het probleem is *complex* omdat er verschillende partijen bij betrokken zijn.
- De meisjes zijn erg jong, staan dikwijls onder grote *druk van hun omgeving* en zijn afhankelijk van hun ouders.
- Het gaat om een existentieel probleem. Verschillende levens komen met elkaar in conflict.
- Het meisje verwacht een *kind*, wat zij beslist heeft grote gevolgen voor dat kind.

Tip:

Gebruik of verwijs naar de vragenlijst achteraan als bijlage. De lijst is een goede hulp om over alle aspecten na te denken en risicofactoren in te schatten.

2.3 Hoe ga je concreet te werk?

Belangrijk is om tijd te maken, in fases te werken en de nodige gesprekken af te spreken. Het is goed om hier hulp in te schakelen van professionals, gespecialiseerd in het begeleiden van deze situaties. Zij werken ook op neutraal terrein, buiten de school.

Een goed gesprek zou als volgt moeten verlopen:

2.3.1 Feiten verwoorden

De feiten verwoorden: aantal weken zwangerschap, de financiële situatie, de relatie met de vader, haar thuissituatie, haar gezondheid,...

2.3.2 Scenario's overlopen

De verschillende scenario's overlopen, telkens met veel aandacht voor haar gevoelens en haar beleving: Je draagt de zwangerschap uit: hoe zie jij dat? Wie zou je steunen? Hoe zou de vader van je kind erover denken? Je ouders? Hoe voel je je bij die gedachte? Veronderstel dat je abortus kiest: wie zou je dan steunen? Hoe zie jij dat, ook in de verre toekomst? Hoe voel je je bij die gedachte?

2.3.3 Alternatieven overwegen

Alle alternatieven overwegen en bespreken: zelf voor het kind zorgen, alleen wonen, samenwonen, alle steun van de ouders; het kind houden met externe hulp: pleegzorg, begeleid wonen, steungezin...; adoptie, abortus (tot 12 weken zwangerschap). Er zijn veel tussenvormen mogelijk waarbij de hulpverlening a.h.w. op maat wordt gemaakt. Voor adressen zie verder.

Voor de verwerking achteraf is het belangrijk op te schrijven waarom de beslissing werd genomen.

Na dit gesprek moet een leerling kunnen ventileren en reflecteren bij de vertrouwensleerkracht/zorgleerkracht.

3 De leerling beslist de zwangerschap uit te dragen

3.1 Hoe breng je de klas op de hoogte?

Bespreek in de klassenraad hoe je de klas op de hoogte brengt: in een klasgesprek? Door wie? Met of zonder de leerling in kwestie? Wat ga je vertellen? Bespreek vooraf met de leerling: wat mag je vertellen? Wat niet? Welke reacties verwacht ze? Wat gaat ze antwoorden?

3.2 Moet je de ouders van de andere leerlingen verwittigen?

De school hoeft de ouders van andere leerlingen niet te verwittigen. Zij worden meestal ingelicht via de leerlingen en kunnen eventueel zelf de leerkrachten aanspreken tijdens een oudercontact. Als de school een duidelijke visie heeft en een open schoolklimaat, hoeft dat geen probleem te zijn.

3.3 Hoe ga je met de zwangere leerling om?

3.3.1 Op school

Ook dit bespreken is een taak voor de klassenraad in samenspraak met het CLB

- Zoek een goede balans tussen de leerling steunen en toch eisen te durven stellen. Leerlingen die veel aandacht en uitzonderingen krijgen, dreigen door de klasgroep verstoten te worden. Of er volgt een "sneeuwbaaleffect".
- Maak concrete afspraken over aanwezigheden, examens, stages, bijkomende uitleg, ... Hoe kan je de leerling het best steunen om een goed schoolresultaat te behalen met toch voldoende aandacht voor de zwangerschap en nadien voor de tienermoeder/tienervader zelf. De vertrouwenspersoon van de leerling moet goed communiceren met alle betrokken partijen en blijft het aanspreekpunt van de leerling, de andere leerkrachten en de directie. Wanneer de leerling op een aantal vlakken bevoorrecht wordt omwille van de uitzonderlijke situatie dan is een klasgesprek aangewezen.

- Een tienermoeder kan niet altijd rekenen op een goede *thuisituatie*. Ze krijgt te maken met praktische problemen op financieel, gerechtelijk en psychologisch vlak. Een netwerk rond haar is belangrijk. Een leerkracht of leerlingbegeleider kan binnen de school contact houden met het netwerk. (Aandachtspunten bij uitbouwen netwerk: zie hoofdstuk 7)
- Ook een taak voor school en CLB:
- Wie is op de hoogte van de dienstverlening van OCMW, CAW, psychiater...? Wie kent de juridische aspecten? Wie kent de procedures van de organisaties naar waar de school of het CLB doorverwijst? Wie geeft welke info door aan wie?
- Kan de leerling afwezig zijn zonder de ouders te verwittigen?
- Waar kan je informatie vinden? (Zie verder: juridische aspecten)
- *Wees heel attent voor de reacties van de andere leerlingen*. Die kunnen heel positief zijn, maar ook heel negatief t.o.v. de zwangere leerling. Het is belangrijk om kort op de bal te spelen, en een open positief klimaat te creëren. Maak afspraken met de leerlingen van de klas.

3.3.2 Verdere aandachtspunten/uitbouwen van een netwerk (zie hoofdstuk 7)

4 De leerling kiest voor abortus

4.1 Praktische informatie i.v.m. abortus

Abortus mag tot de 12e week van de zwangerschap

In elke provincie is een abortuscentrum

Zes dagen vóór de ingreep vindt een eerste gesprek plaats, een medisch onderzoek en echografie

Kostprijs: remgeld van enkele euro's, systeem 3e betaler

Goed informeren, zeker ook over de mogelijke gevolgen na een abortus.

Deze informatie wordt best gegeven door professionele hulpverleners.

4.2 Beslissend gesprek (zie ook 1.2.1 en 2.1)

De druk voor abortus die op een tienermeisje wordt gelegd is meestal subtiel maar alom aanwezig. Als een leerling voor abortus kiest is het voor het latere rouwproces zeer belangrijk dat er in laatste instantie wordt nagegaan of er geen druk is van buitenaf. Het gaat hier om een geïnduceerd verlies, m.a.w. het meisje ligt zelf aan de basis van het verlies. Dit gegeven maakt het rouwproces soms heel moeilijk en een langdurige nazorg is hier dan ook aangewezen.

De vragenlijst als bijlage is een hulpmiddel om alle aspecten aan bod te laten komen.

Het is aangewezen de leerling voor een beslissend gesprek door te verwijzen naar een hulpverlener van een organisatie die gespecialiseerd is in het voeren van deze gesprekken (JIL, Fara, JAC, CAW etc). Dit is neutraler en deze personen zijn niet emotioneel betrokken bij de leerling. Het is belangrijk dat de leerling daarna terecht kan bij de vertrouwensleerkracht/zorgleerkracht om te reflecteren over het gesprek.

4.3 Belangrijke aspecten

Begrip opbrengen voor de beslissing: 'Hoe ben je tot die beslissing gekomen?' 'Wie kan je steunen?'

Een afspraak maken voor een nagesprek: mensen sluiten zich vaak af na de abortus. Bij dit nagesprek kan je de kans geven om te vertellen over de ingreep en uiting laten geven aan gevoelens en emoties.

Het is belangrijk discreet te volgen hoe het haar verder gaat in de school (depressieve gevoelens, schoolresultaten, omgang met de andere leerlingen, gedrag...). Het is altijd aangewezen met haar een gesprek te hebben en haar aan te moedigen om in samen-spraak met het CLB gepaste hulp te zoeken als ze het moeilijk blijkt te hebben.

5 De leerling heeft een abortus ondergaan

5.1 Vertrouwensleerkracht / zorgleerkracht

Deze persoon is het ankerpunt voor de leerling in een noodsituatie en zij vangt de leerling op tijdens het hele proces. Zij volgt de leerling tijdens het beslissingsproces en bekijkt mee of de leerling de juiste hulp krijgt.

Het is dan ook belangrijk dat zij zeker een gesprek heeft met deze leerling.

5.2 Aandachtspunten bij dit gesprek

Vraag naar haar beleving, geef haar de kans te vertellen over de abortus

Vraag naar het beslissingsproces.

Neem haar woordgebruik over, werk niet schuldinducerend.

Rouw: een abortus gaat gepaard met een verlieservaring.

Schaamte en minderwaardigheid: zet er de positieve dingen tegenover.

Schuldgevoel, dader en slachtoffer: schuldgevoel moet erkend worden. Reik manieren aan om er mee om te gaan; baken af: "Dit is jouw aandeel, anderen hebben ook hun deel. Je bent dader én slachtoffer."

Geheimhouding kan de rouwverwerking tegengaan.

5.3 Bij problematische verwerking

Verwijs altijd door naar gespecialiseerde hulp (adressen p.18-19).

*Het is belangrijk discreet te volgen hoe het de leerling verder gaat in de school (depressieve gevoelens, schoolresultaten, omgang met de andere leerlingen, gedrag...). Bij problemen is het altijd aangewezen met haar een gesprek te hebben en haar aan te moedigen in samenspraak met het CLB gepaste hulp te zoeken. In een Finse nationale studie van Mika Gissler heeft men vastgesteld dat *meisjes na een abortus 4 tot 6 keer meer vatbaar zijn voor zelfdoding*. Niet noodzakelijk als causaal verband maar wel als bijkomend feit, wanneer er reeds problemen waren of extra problemen bijkomen. Het is belangrijk om er als school over te waken dat het welbevinden en vertrouwen van het meisje gehandhaafd blijft.*

Veel meisjes hebben een abortus ondergaan zonder dat de school het weet. Deze meisjes staan dikwijls alleen. Thuis zijn ze niet op de hoogte of de bladzijde is al omgedraaid. Deze meisjes (maar ook de jongens die met een abortus werden geconfronteerd) moeten het gevoel krijgen dat ze ook op school terecht kunnen en dat *klasactiviteiten rond relationele en seksuele vorming hen zeker niet veroordelen*.

Soms is het wel geweten dat een leerling een abortus ondergaat of heeft ondergaan. Het kan dan beter zijn er in de klas over te praten om eventueel reacties en vooroordelen bij te sturen. Misschien moeten het meisje en de jongen in kwestie voorbereid worden op de mogelijke vragen van de medeleerlingen. Overleg eerst binnen de klassenraad, maar altijd in samenspraak en afspraak met de betrokkenen. *Spreek met het meisje of zij dit wel wenst*. Misschien vindt zij dit overbodig. Als het tot een klasgesprek komt heb je iemand nodig die dit in goede banen kan leiden en zorgt dat er geen polemiek ontstaat. Bespreek met haar of ze hierbij wil zijn en weeg de voor- en de nadelen af.

6 Wat als de leerling niet zwanger is?

Als een leerling beweert zwanger (geweest) te zijn, maar dit niet is of was, is dat een *aanwijzing dat deze leerling met problemen kampt*.

Het is belangrijk een gesprek met haar aan te gaan en aan te dringen om gepaste hulp te zoeken.

Ook de ouders betrekken bij het probleem, steeds met de nodige voorzichtigheid en discretie (zie boven).

Het is belangrijk discreet te volgen hoe het haar verder gaat in de school (depressieve gevoelens, schoolresultaten, omgang met de andere leerlingen, gedrag...). Bij problemen is het aangewezen met haar een gesprek te hebben en haar aan te moedigen in samenspraak met het CLB gepaste hulp te zoeken.

Wat als een gerucht circuleert?

Meld dit aan de directie en klastitularis. Deze heeft een gesprek met de leerling: is er iets van aan?

Hoe is dat gerucht ontstaan?

Koppel terug naar de persoon die het gerucht het eerst opving.

7 Aandachtspunten bij het behoud van het kind – uitbouwen van een netwerk

Verwijs door voor begeleiding bij administratieve, financiële en juridische vragen.

Bied begeleiding aan bij het overleg met ouders, vriend. Help met het maken van goede afspraken, bij het onderhouden van relaties en bij de voorbereiding van de geboorte.

Help bij de uitbouw van een netwerk: verwijs door naar een CAW, JAC, eventueel in aanwezigheid van een schoolbegeleider.

Zorg ervoor dat de vaste vertrouwenspersoon van de leerling contact houdt met het netwerk en feedback geeft aan de klassenraad.

7.1 Zwangerschap en geboorte

De CLB-arts houdt contact met de vroedvrouw of arts die de (aanstaande) moeder begeleidt.

Ondersteuning vóór de geboorte kan in overleg met Kind en Gezin: prenatale steunpunten K&G.

K&G inloopteams (www.kindengezin.be/gezinsondersteuning) worden terugbetaald, individuele psycho-sociale prenatale begeleiding mogelijk (078 150 100) eveneens terugbetaald; zelfstandige vroedvrouw tot 12 consultaties terugbetaald (www.vbov.be).

Na de geboorte is kraamzorg mogelijk, hulp in huishouden en zorg voor moeder en kind. Deze diensten worden aangeboden bij OCMW, mutualiteit, onafhankelijke diensten, KVLV, Femma. De prijs wordt bepaald volgens het inkomen.

Bereid elke verwijzing goed voor met de leerling; neem eerst zelf contact op met de instantie zodat je weet wat je kunt verwachten.

Met de toenemende wetenschap dat borstvoeding van zeer groot belang is voor de gezondheid van moeder en kind, nu en voor de toekomst, en belangrijk is voor de band moeder-kind, zou ook in de toekomst de wetgeving moeten voorzien in faciliteiten voor jonge, schoolgaande moeders om voor hun kind te kunnen zorgen en het te kunnen voeden.

7.2 Kinderopvang

Dagopvang is mogelijk in crèches of onthaalgezinnen

Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) geven gezinsbegeleiding met mogelijkheid tot korte of lange residentiële opvang van het kind.

www.kindengezin.be

Adressen: zie hoofdstuk 10 Adressenlijst.

7.3 Geldzaken

Info en hulp worden geboden door CAW, JAC en Begeleid wonen voor Jongeren.

De moeder heeft recht op kraamgeld of een geboortepremie. Kinderbijslag is het voordeligst via ouders van de moeder, de baby wordt dan als volgende kind in het gezin beschouwd.

Leefloon is mogelijk bij meerderjarigheid, of jonger dan 18 jaar indien de tiener zwanger is of een kind heeft. Dit is ook mogelijk als samenwonende indien ze nog thuis woont.

7.4 Wonen

Thuis: goede afspraken nodig! (hulp van CAW, JAC, CLB, vertrouwens-leerkracht...)

Zelfstandig of samenwonen met partner kan vanaf 18 jaar. Voordien is het akkoord van de ouders nodig.

Begeleid zelfstandig wonen boven 18 jaar kan met ambulante begeleiding door CAW of OCMW.

Begeleid zelfstandig wonen onder 18 jaar kan enkel via het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) én met akkoord van de ouders. Anders moet dit via de jeugdrechtsbank worden beslist.

CAW, JAC kunnen hulp bieden.

Residentiële wonen is mogelijk in een Centrum voor Integrale Gezinszorg (CIG). Eventueel kan dit ook in een pleeggezin voor moeder en kind

7.5 Pleegzorg

Tijdelijke opvang van het kind in een pleeggezin

Adressen: zie hoofdstuk 10 Adressenlijst.

7.6 Adoptie

Adressen: zie hoofdstuk 10 Adressenlijst.

8 En de jongen?

De vader staat dikwijls buiten spel. Vaak is hij ouder dan het meisje, maar hij kan ook op dezelfde school zitten. In de veronderstelling dat zij hem op de hoogte bracht, blijft hij met gevoelens en vragen worstelen. Ook hij heeft behoefte aan opvang en begeleiding.

Wie vangt de vader op?

Hij heeft zelden een stem in het beslissingsproces om de zelfstandigheid van het meisje te garanderen. Bovendien krijgt hij stevige kritiek voor “onverantwoord gedrag” en zijn onverschillige houding. Door begrip te tonen voor zijn onmacht en angst kan je hem steunen en hem tegelijk op zijn verantwoordelijkheid wijzen. Hij kan beslissen om de zwangerschap en het kind toe te laten in zijn leven maar is ook sterk afhankelijk van de houding van het meisje.

Tien vragen voor een gesprek met de jongen:

Wil ik alleen een “biologische” vader zijn?

Wil ik ook de “sociale” vader voor mijn kind te zijn?

Welke twijfels heb ik?

Wat vindt de moeder een haalbare kaart?

Hoe reageren mijn en haar ouders?

Had ik al een ideaalbeeld en hoe zag dat eruit?

Wil ik een relatie met de moeder?

Is onze relatie goed genoeg om samen “ouder” te worden?

Kan ik mijn studie nog afmaken?

Wat zullen mijn vrienden denken?

9 Juridische aspecten

9.1 Rechten en plichten van de jongen

Sinds 1 juni 2014 is de nieuwe wet omtrent naamgeving van kracht in België. Het komt er op neer dat zowel binnen als buiten het huwelijk de ouders kunnen kiezen voor de naam van de vader, die van de moeder of die van allebei. Alle kinderen binnen hetzelfde gezin dragen diezelfde naam.

Wanneer er geen erkenning is van vaderschap of er geen afstamming vaststaat, krijgt het kind de naam van de moeder.

Alle rechten en plichten omtrent naamgeving worden meegedeeld bij de geboorte en kunnen opgevraagd worden bij de burgerlijke stand of bij de wetgever. Bij weigering tot erkenning kan de rechtbank de vader onderhouds-plichtig maken. Bij wens van de vader tot erkenning maar weigering door de moeder kan de rechtbank erkenning toestaan.

Erkenning houdt rechten en plichten in (ouderlijk gezag; onderhouds-plicht).

De ouder, ook indien zelf minderjarig, heeft het volledig ouderlijk gezag over het kind.

9.2 Wie beslist bij abortus?

Volgens de wet beslist het meisje, ongeacht haar leeftijd. De noodsituatie moet wettelijk niet gedefinieerd worden.

Het is sterk aan te raden om te praten met de ouders (zie 3.2).

De jongen heeft wettelijk geen inspraak en hij moet zelfs niet op de hoogte worden gebracht.

Anonimiteit wordt gegarandeerd door het ziekenfonds.

9.3 Afwezigheden

Afwezigheden kunnen enkel met een doktersbriefje. Voor abortus in principe één dag ziekteverlof. Dit kan verlengd worden om emotionele redenen.

Juridisch bestaat er geen zwangerschapsverlof. De dokter schrijft ziekteverlof voor. Het is best om op voorhand een termijn af te spreken in overleg met de school. Een leerling met leercontract kan wel bevallingsverlof krijgen.

10 Nuttige adressen en informatie

10.1 Algemeen

Instituut Reinier de Graaf

Wetenschappelijke vereniging inzake seksuele en relationele vorming en seksueel gedrag.
www.irdg.be

JIL

(Jongereninfolife-vzw) Hulpverlening bij ongeplande, onverwachte of ongewenste zwangerschap en na miskraam of abortus. jongereninfolife.be, abortusvragen.be, luistertelefoon: 03 225 08 02 of hulp@jongereninfolife.be

Kind en Gezin

Agentschap van de Vlaamse overheid met de opdracht om actief bij te dragen tot het welzijn van jonge kinderen en hun gezinnen.
www.kindengezin.be Lange Kievitstraat 111-113, 2018 Antwerpen (03 224 61 01) antwerpen.
secretariaat@kindengezin.be

Levensadem

Informatie, hulp en begeleiding voor vrouwen en paren die hun zwangerschap om welke reden ook in vraag stellen. persoonlijke begeleiding voor vrouwen en paren bij de verwerking van miskraam of abortus.
www.levensadem.be Floralaan 6, 2640 Mortsel (03 449 48 26)
info@levensadem.be

Fara

Fara vzw begeleidt vrouwen, koppels en hun omgeving bij zwangerschapskeuzes. Ben je ongepland zwanger? Weet je niet wat doen na een prenatale diagnose? Maakte je ooit een keuze en heb je het er moeilijk mee? Dan is Fara er voor je. We bieden een luisterend oor en professionele begeleiding
www.faranet.be Geldenaaksebaan 277, 3001 leuven (016/38.69.50)

10.2 Adoptie (erkende binnenlandse adoptie)

Er zijn veel diensten voor adoptie.
Meer informatie over adoptie:
www.kindengezin.be/adoptie

10.3 Pleegzorg

Er zijn veel diensten voor pleegzorg.

Meer informatie over pleegzorg:

Federatie Pleegzorg

www.pleegzorgvlaanderen.be Ravenstraat 98 – 3000 Leuven (070 220 300)

10.4 CKG (Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning)

Verspreid over Vlaanderen zijn er een twintigtal CKG's.

Gezinnen met kinderen van 0 tot en met 12 jaar (zolang ze basisonderwijs volgen, met bijzondere aandacht voor 0-6jarigen) kunnen hier terecht.

Een CKG biedt thuisbegeleiding bij het gezin, ambulante begeleiding met gedeeltelijke opvang of residentiële opvang en begeleiding.

Een specifieke vorm van *thuisbegeleiding* zijn de amber-projecten of '*intensieve gezinsondersteuning*'.

De aanmelding van deze specifieke Intensieve Gezinsondersteuning gebeurt via een CKG. Het is een begeleidingsaanbod voor ouders of alleenstaande moeders met een jonge baby. Ook jonge tienermoeders komen in aanmerking voor deze begeleidingsvorm. De leeftijd van de baby (0 tot 6 maand) is een bepalende factor voor het opstarten van de begeleiding. De begeleiding kan ook opgestart worden vanaf 1 maand vóór de vermoedelijke bevallingsdatum. Intensieve gezinsondersteuning richt zich op gezinnen waar vermoedens zijn dat:

- de opvoedingssituatie van de baby problematisch zou kunnen evolueren,
- een zeer intensief begeleidingsaanbod de ontwikkelingskansen van de gezinsleden kan bevorderen,
- de bestaande hulpverlening ontoereikend is of nog niet bereikt is.
- Ook andere problemen in het gezin belemmeren het opnemen van de opvoedingstaken en bepalen mee de nood aan intensieve ondersteuning. Het betreft ernstige psychosociale problemen, relationele problemen, huisvestingsproblemen, verslavingsproblemen, geen of een te beperkt sociaal netwerk ...

Alle adressen en verdere informatie zijn te vinden op: www.CKG.be en de site overheid.vlaanderen.be/afdelingen/centra-voor-kinderzorg-en-gezinsondersteuning

10.5 CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk)

Het CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk) staat open voor mensen met uiteenlopende vragen en problemen. Daarbij houdt het CAW de drempel bewust zo laag mogelijk. Zevenentwintig CAW's in Vlaanderen en Brussel bieden op eenvoudige vraag een luisterend oor, opvang en psychosociale begeleiding. Adressen zijn te vinden op: www.caw.be

10.6 CIG (Centrum Integrale Gezinszorg)

Alle CIG's (Centra voor Integrale Gezinszorg = opvang voor zwangere vrouwen) zijn sinds 1 januari 2014 ondergebracht in het Agentschap Jongerenwelzijn in Vlaanderen en richten zich tot:

Moeders met kinderen en aanstaande moeders in noodsituaties, die omwille van gezinsproblemen (relatie- en/of opvoedingsproblemen) tijdelijk opvang en begeleiding nodig hebben of die als alleenstaande niet zelfstandig het hoofd kunnen bieden aan hun fysieke, psychische en/of sociale problemen.

Minderjarige zwangeren of moeders (tiernmoeders) kunnen op eigen initiatief een beroep doen op een CIG of verwezen worden door het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of de Jeugdrechtbank.

Volgende lijst is niet volledig. Andere instanties kan men terugvinden via de website wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn

Vzw De Stobbe, Julius De Geyterstraat 57 – 2020 Antwerpen (03 260 68 60).

De Merode, deel van vzw Ter Loke, Heilanders 11, 2350 Vosselaar (014/47.04.60)

Vogelzang vzw, Vogelzanglaan 44 – 1150 Brussel (02 660 58 70).

De zeshoek (vroeger Tamar), Vlasstraat 51 – 3920 Lommel (011 54 04 20).

Ten Anker, Heilig Hartlaan 14, 8400 Oostende (059 23 46 78) (ook groep voor moeders met een verstandelijke beperking).

Huis Ter Leye, Doorniksesteenweg 207-209 – 8500 Kortrijk (056 22 20 51).

11 Preventie - Kiezen vraagt kennis.

De ervaring van JIL is dat jongeren de school zien als een belangrijke bron van informatie i.v.m. seksualiteit.

Jongeren zeggen na een voorlichtingsles van JIL vooral meer na te denken over hun wensen en grenzen in hun seksuele ontdekkingsreis. Ook zijn zij zich meer bewust van de complexiteit van een onverwachte zwangerschap.

Kortom, hoe meer jongeren weten, hoe beter en bewuster zij keuzes kunnen maken. Zij zijn er zich meer van bewust in welke situaties een onverwachte zwangerschap kan ontstaan.

Ook ouders voelen zich beter betrokken, als zij over voldoende informatie beschikken om met hun kinderen te praten. Daarom biedt JIL ook infosessies voor (ouder)verenigingen aan.

De schooltijd beleven veel leerlingen als een ontdekkingsreis. Een onderdeel van deze reis is hun seksuele ontwikkeling. De lessen relationele en seksuele voorlichting van JIL dragen bij tot de bewustwording van hun vruchtbaarheid en daarmee tot de preventie van onverwachte (tiener)zwangerschappen en het oplopen van soa's.

'Hoe is me dit kunnen overkomen?' • 'Met wie kan ik hierover praten?' • 'Wat als ik zwanger ben?'

Deze vragen krijgen we regelmatig en geven aan, waarom het belangrijk is om met jongeren in gesprek te gaan. Denk aan thema's zoals onverwacht zwanger raken, relaties, weerbaarheid en respect. JIL heeft expertise opgebouwd op het gebied van onverwachte zwangerschap. Naast voorlichting staan we ook klaar met hulp.

Veilig vrijen

Veel jongeren zijn bekend met de term 'veilig vrijen'. In de praktijk pakt het allemaal wel eens anders uit. Elk jaar raken veel jonge vrouwen onverwacht zwanger. Een zwangerschap op jonge leeftijd zet bij veel leerlingen en studenten het leven op z'n kop.

'We vertrouwden elkaar!?' • 'We hadden al een tijdje vaste verkering!' • 'Ze zei dat ze de pil nam!' • 'Het condoom is gescheurd!'

Wat jongeren meemaken, denken en ervaren vormt het uitgangspunt voor de les. Ook voor leerlingen die nog maar net verliefdheid ontdekken is de voorlichtingsles interessant en van belang.

Vakoverschrijdende eindtermen

De voorlichting van JIL situeert zich binnen de vakoverschrijdende eindtermen in de context van lichamelijke gezondheid en veiligheid, mentale gezondheid en sociorelationele ontwikkeling.

- leerlingen nemen voorzorgsmaatregelen tegen risicovol lichamelijk contact
- leerlingen erkennen probleemsituaties en vragen, accepteren en bieden hulp
- leerlingen aanvaarden en verwerken hun seksuele ontwikkeling en veranderingen in de puberteit
- leerlingen kunnen zich uiten over en gaan respectvol om met vriendschap, verliefdheid, seksuele identiteit en geaardheid, seksuele gevoelens en gedrag
- leerlingen stellen zich weerbaar op
- leerlingen kunnen een relatie opbouwen en onderhouden
- leerlingen accepteren verschillen en hechten belang aan respect en zorgzaamheid binnen een relatie
- leerlingen doorprikken vooroordelen, stereotypering, ongepaste beïnvloeding en machtsmisbruik
- leerlingen bespreken opvattingen over medische, psychische en sociale aspecten van samenlevingsvormen, veilig vrijen, gezinsplanning, zwangerschap en zwangerschapsafbreking
- leerlingen uiten onbevangen en constructief hun wensen en gevoelens binnen relaties en stellen en aanvaarden hierin grenzen

Voorlichtingsles en infosessie

De voorlichtingslessen en infosessies van JIL zijn interactief en afgestemd op de doelgroep (jongeren tussen 12 en 25 jaar of ouders). Discussie en interactie met de voorlichter en met elkaar bieden de kans om zelf de mogelijkheden en gevolgen van een (onverwachte) zwangerschap te beoordelen.

Volgende thema's komen aan bod:

- Onverwachte zwangerschap • Keuzemogelijkheden • Ontwikkeling van het leven • Relaties en seksualiteit
- Wensen en grenzen in seksueel gedrag

JIL speelt in op de omvang, samenstelling en het niveau van de groep en gebruikt multimediale werkvormen.

Voor de voorlichtingslessen en infosessies vraagt JIL een kleine tegemoetkoming in de kosten.

Bijlage:

Vragenlijst: **Bepaal zelf je risicofactoren.**

Niemand kan met zekerheid weten hoe je je zal voelen na de ingrijpende beslissing voor abortus. Dat verschilt van vrouw tot vrouw. Toch maken bepaalde aanwijzingen de kans reëel dat je achteraf moeite zal krijgen met je beslissing. Hoeveel van deze aanwijzingen zijn op jou van toepassing?

- Ik heb het moeilijk om een beslissing te nemen
- Ik heb er een dubbelzinnig gevoel bij
- Ik blijf twijfelen

Als je een dubbelzinnig gevoel hebt, een conflict ervaart of als je nog altijd twijfelt, dan is de kans reëel dat je achteraf geen vrede zal hebben met je beslissing.

- Ik ben eigenlijk tegen abortus
- Als ik een abortus zou ondergaan mag niemand het weten, omdat ik me ervoor zou schamen
- Ik zou bang zijn van wat mensen over me denken als ze wisten dat ik een abortus heb gehad
- Het moet geheim blijven
- Ik ben bang van wat mensen zouden denken als ze wisten dat ik zwanger ben

Vrouwen die tegen hun geweten en gevoel ingaan hebben meer risico op emotionele schade na een abortus.

- Ik heb altijd van kinderen gehouden en wil er ooit wel van mezelf, maar nu ben ik nog te jong
- Om een of andere reden gebruikte ik geen contraceptie en nu ben ik zwanger
- Ik merk dat ik veel over de baby nadenk- ik vraag me bijvoorbeeld af of het een jongen of meisje is en ik denk al aan de mogelijke geboortedatum als ik de zwangerschap zou voortzetten

Meisjes die een sterk moederinstinct hebben of een conflict ervaren met hun moederschapswens, lopen vaker emotionele schade op als ze voor een abortus kiezen. Als je in het tweede of derde trimester van je zwangerschap bent en aan een abortus denkt, kan dit betekenen dat je echt onzeker bent over wat te doen. Het kan ook dat je omgeving je aanzet tot abortus, omdat er misschien iets fout loopt met de foetus. Dit zijn ook risicofactoren die ervoor kunnen zorgen dat je later spijt krijgt over je abortus.

- Ik voel druk om de abortus te laten doen vanwege: mijn vriend, mijn ouders, mijn vriendinnen, een arts, consulent of iemand anders
- Het voelt aan alsof niemand mezelf de beslissing wil laten nemen
- Ik heb het gevoel dat abortus de enige keuzemogelijkheid is
- Ik moet (te) snel een beslissing nemen
- Ik weet niet of ik over alle informatie beschik om een beslissing te nemen
- Ik weet niet veel over abortus en de risico's
- Ik weet niet in welk stadium van ontwikkeling mijn kind nu is of hoe mijn kind er op dit ogenblik uitziet

Het is echt belangrijk om hierover na te denken. Voel je je onder druk staan? Veel vrouwen laten een abortus doen omdat anderen hen onder druk zetten of omdat niemand hen steunt. Vaak lijden deze vrouwen later onder emotionele pijn. Andere vrouwen ondergaan een abortus om een relatie te sparen, maar worden dan bovenop het verlies van het kind toch nog met een breuk in hun relatie geconfronteerd. Een aantal studies toont aan dat 80% van de koppels na een abortus uiteen gaat. Het is goed om eerst even je tijd te nemen. Dit is een beslissing waar je de rest van je leven mee gaat moeten leven.

- Ik ben een tiener/ minderjarige

Vrouwen die een abortus hadden toen ze tieners/minderjarig waren, hebben doorgaans later meer problemen en hebben spijt over hun abortus.

- Ik heb het gevoel geen stem te hebben en dat sowieso niemand naar mijn mening luistert
- Ik maak me zorgen of ik financieel voor een kind zou kunnen zorgen
- Ik heb in het verleden een trauma gehad en weet niet hoe ik daarmee moet omgaan
- Ik ben in het verleden seksueel misbruikt of verkracht geweest
- Ik ben zwanger na misbruik (verkrachting of incest)
- Mijn zwangerschap is echt mijn schuld omdat

Als je een karakteriële zwakte ingevuld hebt (i.p.v. pech, anderen of een verbeterbare fout in je gedrag), dan zou dit een risicofactor kunnen zijn.

- Ik wil helemaal niet denken aan die rommel
- Ik heb niet al te veel vrienden die me nu zouden willen helpen
- De jongen weet niet eens dat ik zwanger ben
- Mijn vriend zegt dat het mijn zaak is
- Ik moet de beslissing helemaal zelf nemen
- Mijn ouders en familie willen dat ik voor abortus kies

Studies hebben aangetoond dat al deze factoren de verwerking van een abortus eveneens kunnen bemoeilijken.

Kijk hoeveel uitspraken je hebt aangekruist. Dit zijn allemaal risicofactoren, hoe meer je er hebt, hoe hoger het risico. De vrouwen die het meeste risico lopen om schade op te lopen na een abortus voelden zich ofwel gedwongen om hun kind te aborteren, ofwel onzeker ofwel ambivalent over hun keuze. Denk dus na over deze informatie en weet dat er hulp beschikbaar is op het nummer 03 225 08 02

of via hulp@ongeplandzwanger.be

Colofon

Jongeren Info Life vzw
Verantwoordelijke uitgever Peter De Langhe Hagewindestraat 10 - 9120 Beveren BE 871.694.854
jongereninfolife.be © JIL 2018

Samenstelling

Marina De Joode, contextuele psychotherapeute
Anne-Mie de Koster, pedagoge
Peter De Langhe, vertrouwensleerkracht
Dr. André Devos, gynaecoloog
Dr. Chantal Kortmann, CLB-arts
Dr. Elisabeth Van Alsenoy, CLB-arts
Veva Desopper, verantwoordelijke Levensadem-vzw

Bronnen

Informatie van het instituut Reinier De Graaf.
Klasse- de eerste lijn nr. 24.
Verschillende uitgaven van Fara ivm tienermoeders en – vaders.
Ervaring van leerkrachten, directies en CLB's.
Siriz- hulp bij onbedoelde zwangerschap- Nederland.

